

ISBN 978 90 00 39673 3
ISBN 978 90 00 39674 0 (e-book)
NUR 283/212

© 2025 Van Holkema & Warendorf
Uitgeverij Unieboek | Het Spectrum bv

www.arendvandam.nl
www.rolandsillem.nl
www.de-leukste-kinderboeken.com

Tekst: Arend van Dam
Illustraties: Roland Sillem
Vormgeving: Petra Gerritsen, Spletters.nl

Het verhaal 'De crash in de Kostverlorenpolder' verscheen eerder als onderdeel van het onderwijsprogramma van Stichting Erfgoed Luchtoorlog Nederland.
Het verhaal 'De Gooische moordenaar' is een bewerking van vijf verhalen uit *Het Leukste Groene Doeboek van Gooi & Vecht*, geschreven in opdracht van de Vereniging Vrienden van het Gooi.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervaelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd bestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

All rights are reserved, including those for text and data mining, AI training and similar technologies.

Voorwoord

‘**H**eb je al een idee voor een volgend boek?’ vroeg mijn uitgever. ‘Ik twijfel een beetje,’ antwoordde ik, en ik legde twee plannen op tafel. Het ene met de titel *Ramp* en de andere met de titel *Wrak*. ‘Allebei goed,’ zei mijn uitgever. ‘Waarom stop je niet alle rampen en wrakken in één dik boek.’

Dat boek werd *Toen*. Ben ik een ramptoerist? Ben ik een wrakkenspecialist? Nee, allebei niet. Maar ik ben wel nieuwsgierig naar hoe wij achteraf tegen gebeurtenissen van vroeger aankijken. Ik ben op reis gegaan naar het Verdronken Land van Saeftinghe waar hele dorpen zijn verdwenen, naar Maleisië, waar wij Nederlanders fortten hebben achtergelaten waar we niet meer naar omkijken en naar de Kostverlorenpolder, waar vliegtuig-wrakken terug te vinden zijn. Ik ben op zoek gegaan naar oude dagboeken en schilderijen.

Wat vertelt het verleden ons over hoe we omgaan met tegenspoed? En zijn er

lessen uit te trekken? Soms heel veel, zoals op het spoor en in de lucht. Soms heel weinig. Denk maar aan het milieu: we blijven onszelf en de natuur vergiftigen. Nieuwe regels en nieuwe technieken kunnen veel rampen voorkomen. Maar alles hangt af van ons mensen. Zijn we echt in staat om van onze fouten te leren? En denken we er wel aan om dat te doen voordat gebeurtenissen vergeten worden en voordat de dingen die ons eraan kunnen herinneren vergaan of verdwijnen?

Nu maar hopen dat *Toen* niet een droevig boek vol ellende is geworden. Het is juist een poging om hoopvolle verhalen te schrijven. Over toen, maar met de blik op de toekomst. Daarom, helemaal aan het eind, een vrolijk hoofdstuk over bijzondere en mysterieuze plekken, zoals graancirkels, ufo's en pingoruïnes. En die wonderlijke Pyramide van Austerlitz, die keer op keer door natuurgeweld verdwijnt – maar ook steeds weer door mensenhanden wordt opgebouwd.

Arend van Dam

Inhoud

- 1 **Vergeten scheepsrampen** * 9
Het kindermisje en de journalist * 11
- 2 **Scheepswrakken** * 21
De schat van de Lutine * 24
- 3 **Ruïnes van kastelen** * 33
Ridder Jan en jonkvrouwe Johanna * 35
- 4 **Vergeten oorlogen** * 43
De langste oorlog uit de geschiedenis * 48
- 5 **Verdwenen forten** * 53
Een beroemd fort in Malakka * 57
- 6 **Vergeten vrijheidsstrijders** * 65
De opstand in Berbice * 69
- 7 **Vergeten bombardementen** * 77
Wim en Fritz en de stad onder het puin * 79
- 8 **Vliegtuigwrakken** * 87
De crash in de Kostverlorenpolder * 89
- 9 **Vergeten overstromingen** * 95
De Sint Elizabethsvloed * 97
- 10 **Vergeten stormrampen** * 103
Een zwoele zondag in Tricht * 105
- 11 **Verdwenen dorpen** * 111
De vloek van Eierland * 115
- 12 **Vergeten oproeren** * 119
Het Broodoproer * 122
- 13 **Ontploffingen** * 129
De grote kruitramp in Leiden * 131
- 14 **Grote branden** * 139
De uitvinding van Jan van der Heyden * 143
- 15 **Rampen op het spoor** * 151
Het misje in de trein * 153
- 16 **Verdwenen spoor- en tramlijnen** * 161
De Gooische Moordenaar * 164
- 17 **Vliegrampen** * 173
Het verhaal van de Uiver * 177
- 18 **Verdwenen ziektes** * 185
De kleine Claas die een beetje ziek werd * 188
- 19 **Milieurampen en gifschandalen** * 193
Het misje dat niet in de zandbak mocht spelen * 198
- 20 **Bijzondere plekken** * 205
De piramide met een Y * 208

1 * VERGETEN SCHEEPSRAMPEN

De bekendste ramp in de geschiedenis van de scheepvaart is zonder twijfel de aanvaring van de *Titanic* met een ijsberg. Daarbij kwam 50.000 ton ijzer in botsing met 300.000 ton bevroren water. Dat was een ongelijke strijd. Het ijs won. En het liet een scheur van honderd meter achter in de ijzeren scheepswand. De ramp vond plaats in de nacht van 14 op 15 april 1912. Het was de eerste reis van de *Titanic*, een oversteek van Engeland naar Amerika. Voor de stoomboot van wal stak, had de *Titanic* de naam onzinkbaar te zijn. De romp van het schip was namelijk opgedeeld in zestien compartimenten die met deuren afgesloten konden worden. In de ogen van rederij White Star Line hoefde zo'n onzinkbaar schip niet voorzien te zijn van reddingsboten voor alle passagiers. Dat nam veel te veel ruimte in op de wandeldekken.

Dat was een verschrikkelijke vergissing. Na de aanvaring met de ijsberg, luidde twintig minuten voor middernacht de scheepsbel. Zes van de zestien compartimenten waren beschadigd en begonnen vol water te lopen. Een uur later werd de eerste sloep met passagiers neergelaten.

De laatste sloep om kwart over twee. Een minuut later brak het schip. Er kwamen 1522 mensen om. Slechts 705 mensen overleefden de ramp. Over de ramp met de *Titanic* zijn stapels boeken geschreven en beroemde films en talloze documentaires gemaakt. Net als Engeland is Nederland een land van zeevaarders en in onze eigen Noordzee zijn heel wat ongelukken gebeurd. Toch was er voor die ongelukken lang niet zo veel aandacht als voor de *Titanic*. Meestal waren het woedende stormen die het vergaan van schepen veroorzaakten. Een van de eerste grote scheepsrampen die werd beschreven is die van het jaar 1484. Handelsschepen uit Zierikzee kwamen in een storm terecht. Vermoedelijk verloren daarbij ongeveer vijfhonderd mensen het leven.

In 1593 verging een groot aantal schepen voor de kust van het eiland Texel en vielen er meer dan duizend doden. Een van de zwaarst getroffen scheepseigenaren was de koopman Roemer Visscher. Toen hij kort na de ramp een dochter kreeg, noemde hij haar Maria Tesselschade.

In 1666 kwamen zo'n tweeduizend mensen om bij een aanval van Engelse oorlogsschepen. Tussen de eilanden Vlieland en Terschelling lagen honderdvijftig Nederlandse schepen te wachten op een gunstige wind. Ze werden volkomen verrast door een aanval van de Engelsen. Nadat alle Nederlandse schepen waren verbrand, werd ook het dorp West-Terschelling in brand geschoten. IJsbergen zijn in de Noordzee nooit aangetroffen. Maar wandelende zandbanken konden even gevaarlijk zijn. In 1810 liep het Engelse marineschip de *Minotaur* op een zandbank bij het eiland Texel. Er kwamen 570 opvarenden om. Toen de ramp bekend werd in Engeland, kreeg de Nederlandse regering veel verwijten. Er zou te weinig moeite zijn gedaan om de schepelingen te redden.

In 1824 werd daarom de Koninklijke Nederlandse Redding Maatschappij opgericht. En de vuurtorens die langs de kust stonden opgesteld, werden sterk verbeterd na een ramp in 1882, toen voor de kust van Scheveningen een schip met 65 bemanningsleden verging. Deze vuurtorens werden voortaan bemand, zodat rampen eerder werden opgemerkt en er tijdig hulpdiensten konden worden ingeschakeld. Die betere hulpverlening kon niet voorkomen dat er toch met regelmaat schepen vergingen. In een vrieskoude nacht in 1895 vertrok het passagiers-

schip de *Elbe* uit de Duitse stad Bremerhaven op weg naar New York. Voor de kust van Nederland kwam de *Elbe* in botsing met een kolenschip en zonk. Omdat alle touwen aan boord stijf bevroren waren, konden er maar twee reddingsboten worden neergelaten. Er kwamen 354 mensen om het leven. Vijf jaar voor het vergaan van de *Titanic* botste in de nacht van 21 februari 1907 het passagiersschip de *Berlin* op de pier in Hoek van Holland. Van de opvarenden lieten er 128 het leven. Slechts vijftien mensen werden gered, onder wie het zestienjarige kindermisje Mina Rippl. Wat we over de ramp met de *Berlin* weten, komt vooral uit krantenartikelen. En uit het enige boek dat over de ramp is geschreven. Het is een dun boekje met de titel: *De scheepsramp van de Berlin 21 februari 1907*. Het werd geschreven door Jean-Louis Pisuise, die als journalist voor een krant werkte en verslag deed van de ramp die zo veel mensen het leven kostte.

Het kindermisje en de journalist

De avond voor de ramp was Mina vroeg gaan slapen. *Ik heb je niet meer nodig*, had mevrouw Alice gezegd. *Else voelt zich niet lekker. Ik neem haar wel bij mij in bed. Je weet, de dag begint al vroeg.* Mina wist ervan. Vroeg in de ochtend zou de *Berlin* in de haven van Hoek van Holland aankomen. Ook al stond er een stormachtige wind, ze was al snel in slaap gevallen. Ze schrok wakker van een harde bons. Ze nam aan dat het schip bij het aanmeren een beetje ongelukkig tegen de kademuur was aangekomen. Vanuit de grote scheepshut naast haar klonk een gil. Door de tussendeur glipte Mina naar het luxe verblijf van mevrouw en meneer Wennberg. Else was nog diep in slaap. Mevrouw Alice, de beroemde operazangeres uit Duitsland, zat rechtop in bed. Met grote ogen keek ze naar de klapperende deur waardoor haar man zojuist was verdwenen om poolshoogte te nemen. 'Fijn dat je er bent.' Mevrouw probeerde niet bezorgd te klinken. 'Otto is gaan kijken wat er aan de hand is.' Het gebonk van het schip hield aan. Een glas viel van het tafeltje naast het bed. Mina bukte zich om de scherven op te ruimen. In de deuropening verscheen het gezicht van een man. 'Ik vrees dat we het schip moeten verlaten,' zei hij gehaast. 'Kleedt u zich maar warm aan. Er zal zo wel hulp komen.' Mina begreep meteen dat hij met 'hulp' niet de kruiers bedoelde die de koffers van boord moesten tillen, maar mannen in oliejassen op reddingsboten. Er was iets verschrikkelijk mis. Het schip bleef voortdurend tegen iets aan rammen. Else werd nu ook wakker en begon meteen te huilen. Mevrouw Alice klemde haar tegen zich aan en jammerde: 'Mijn man, waar blijft mijn man toch?' 'Ik ga hem zoeken,' zei Mina.

Toen ze in de gang kwam, sloeg een ijskoude windvlaag haar in het gezicht. Er kwam een golf water op haar af. Door een plotselinge beving van het schip verloor ze haar evenwicht en smakte ze tegen de wand. Het licht ging uit. Toch lukte het Mina om het achterdek te bereiken. Nu zag ze met eigen ogen wat er aan de hand was. Door de golven was het schip tegen de basaltblokken van een pier gesmeten. Terwijl ze zich vasthield aan een houten zitbank zag ze dat er hulp in aantocht was. Een reddingsboot probeerde langs zij te komen. De redders gooiden hun lange touwen toe. Een van de passagiers slaagde erin zo'n lijn vast te grijpen. Mina herkende hem. Het was de man die in de deuropening van hun hut had gestaan. *We moeten het schip verlaten*, had hij gezegd. Plotseling verdween de man in de diepte. Ze kon niet zien of het hem lukte om in de reddingsboot te klimmen. Ze draaide zich om. Ze mocht zich niet laten afleiden, ze moest mevrouw en kleine Else aan dek zien te krijgen. Voor ze het trapgat bereikte, zag ze dat het schip begon door te buigen. Onder luid gekraak brak het voorschip af en begon het te zinken.

Op diezelfde ochtend van 21 februari zat de jonge journalist Jean-Louis Pisuisse achter zijn bureau op het kantoor van het *Algemeen Handelsblad* in Amsterdam toen er een telegram binnenkwam.

Stoomschip Berlin gestrand op Noorderpier in Hoek van Holland.

'Ik wil dat je naar De Hoek gaat om verslag te doen,' zei de hoofdredacteur.

Jean stak zijn aantekeningenboekje in de zak van zijn jas. Voor hij vertrok, kwam er een nieuw bericht binnen.

Tot nu toe één drenkeling gered. Een scheepskapitein die op de Berlin meevoer.

Ongeduldig zat Jean in de trein van Amsterdam naar Rotterdam. Daar was het dringen om een plekje te krijgen in het boemeltreintje naar Hoek van Holland. Sommige reizigers waren in pretstemming. Ze verheugden zich op het uitstapje naar het rampgebied.

Een medepassagier bracht Jean op de hoogte van het laatste nieuws: het voorschip van de *Berlin* was afgebroken en gezonken. Een groot deel van de passagiers en bemanning was daarbij omgekomen. Schiedam, Vlaardingen, Maassluis... eindelijk bereikte de trein het dorp dat de naam droeg van de plek waar het lag, op de hoek van Holland.

Jean haastte zich naar het kantoor van de stoombootmaatschappij. Vandaar ging hij snel door naar het postkantoor om zijn eerste telegrammen naar het kantoor in Amsterdam te sturen.

Tot nu toe zijn er 25 lijken aangespoeld. Ze worden in een loods gelegd om te worden geïdentificeerd.

De reddingsboot heeft vergeefs geprobeerd mensen levend van boord van het wrak te halen. Als de wind afneemt, zullen ze een nieuwe poging wagen.

Met een geleende verrekijker kon ik met eigen ogen zien dat het achterschip schuin op de basaltblokken van de Noorderpier hangt.

*Mogelijk bevinden zich daar nog mensen die op redding wachten.
Die redding zal snel moeten komen voor deze arme mensen
bevrozen van de kou.*

Het was Mina gelukt om mevrouw Alice en de kleine Else uit de hut naar het achterdek mee te nemen. Daar bevond zich een groepje passagiers en bemanningsleden. Ze probeerden zich schuil te houden voor de overkomende golven. Die waren zo snijgend koud en zo wild dat van sommige mensen de kleren werden afgerukt. Wie zich niet staande wist te houden, werd meegesleurd. Er was geen weg terug naar de beschutting van de salon, want alle trappen waren weggeslagen.

Het wachten duurde eindeloos. Af en toe leek er redding op komst. Maar kennelijk was de branding te woest en konden de redders hen niet bereiken.

Mina moest mevrouw Alice helpen om Else vast te houden. Het kind lag slap en koud in haar armen.

Zo gingen ze de inktzwarte nacht in. Toen begon het ook nog te sneeuwen. En even later joegen er hagelbuien over het schip.

Het was Jean gelukt om een overlevende van de ramp te spreken. De man heette Parkinson en was kapitein op de grote vaart. Hij had de oversteek naar Rotterdam gemaakt om daar aan te monsteren op een ander schip.

‘Ik heb met eigen ogen gezien hoe kapitein Precious van de brug werd gesleurd door een golf,’ vertelde Parkinson. ‘Ik had het geluk te worden gered.’

‘Denkt u dat er een kans is dat er nog mensen levend van de *Berlin* worden gehaald?’ wilde Jean weten.

‘Toen ik uit mijn bed sprong om naar de brug te gaan, kwam ik voorbij een hut waarin een jonge vrouw versteend van angst op bed zat met een kind tegen zich aan gedrukt. Er stond ook een meisje in de hut. Ik heb haar toegeroepen dat ze daar weg moesten. Ze zaten op het goede deel van het schip. De voorste helft is in de golven verdwenen. Dus, misschien...’

Jean bezocht ook de loods waar de dode drenkelingen lagen. Hun aantal was opgelopen tot 33.

Hij had er ook een wonderlijke ontmoeting. De man van koningin Wilhelmina, prins Hendrik, was naar Hoek van Holland gekomen om de redders en de geredden moed in te spreken.

‘Ik wil niemand voor de voeten lopen,’ hoorde Jean hem zeggen. ‘Maar als het kan, wil ik graag met een van de reddingsboten meevaren naar het wrak.’

Jean stuurde alles wat hij te weten kwam per telegram naar de krant in Amsterdam.

De volgende ochtend keek Jean op de kade toe terwijl meerdere schepen uitvoeren. Het waren de *President van Heel*, een stoomreddingsboot, een sleepboot met de naam *Katwijk*; een onderhoudsvaartuig genaamd *Hoek van Holland II* en de *Hellevoetsluis*, een loodsboot. Op dat laatste schip mocht ook prins Hendrik aan boord. Er werd luid voor hem geapplaudisseerd door het toegestroomde publiek. Het wrak op de pier was een ware attractie geworden. In de krant werden zelfs vaartochtjes aangeboden.

Ieder halfuur vertrekt stoomboot Thor naar het wrak van de SS Berlin. Kaarten voor 1 gulden verkrijgbaar.

Op de *Berlin* zag Mina het langzaam licht worden. De groep overlevers was uitgedund tot veertien mensen. Eigenlijk waren het er dertien, want tegen de ochtend ontdekte ze dat Else levenloos in de armen van haar moeder hing. Mevrouw Alice huilde onbedaarlijk. Mina kon niets anders doen dan met haar volle gewicht mevrouw en haar dode kind tegen de bank gedrukt houden.

Toen zag ze dat er opnieuw schepen in aantocht waren. Die schepen gingen in een kring om hen heen liggen. Het leek wel of ze dachten zo de golven in bedwang te kunnen houden. Een scheepje maakte zich los uit de kring en naderde de *Berlin*. Er vlogen touwen door de lucht. Een van de bemanningsleden wist zo’n touw te grijpen en bond het vast aan de reling. Een voor een lieten de veertien overlevers zich vastbinden en zich langs het touw naar de reddingsboot toe trekken. Toen gebaarde een van de mannen dat het Mina’s beurt was. Ze schudde haar hoofd.

‘Eerst mevrouw!’ riep ze tegen het geluid van de storm in.

Maar mevrouw Alice liet zich niet vermurwen. ‘Help ons dan toch!’ riep ze. ‘Red mijn arme dochttertje. Ik kan haar toch niet achterlaten?’ Ook mevrouw Augusta Theile, net als mevrouw Alice operazangeres,

weigerde zich aan de reddingslijn te laten vastbinden. Ze kon niet op haar benen staan.

‘Ga jij dan maar!’ riep mevrouw Alice tegen Mina. Maar Mina kon het niet over haar hart verkrijgen om haar mevrouw in de steek te laten.

De reddingsboot voer weg met elf drenkelingen.

Ze bleven met z’n vieren achter. Mina telde de kleine Else in gedachten nog steeds mee, ook al was ze vrijwel zeker niet meer in leven.

In de haven van Hoek van Holland werd de reddingsboot met luid gejuich begroet. De geredden werden op karren naar Hotel Amerika vervoerd. Jean begreep al snel dat er zich nog levende mensen op het schip bevonden. Maar de redders zagen geen kans om die dag opnieuw uit te varen. Het begon alweer donker te worden. Jean dacht aan de vrouwen op het schip. Zou het ze lukken om nog zo’n vrieskoude nacht te overleven?

Door de verreijkijker tuurde hij naar het wrak. Hij zag geen tekens van leven. Daarna wandelde hij naar het station waar hij een slaapplek had bemachtigd in een ongebruikte treinwagon. De geleende dekens zorgden ervoor dat hij het niet al te koud had.

‘We gaan een allerlaatste poging doen om de drie vrouwen levend uit het wrak te krijgen,’ hoorde Jean de volgende ochtend een van de stoere mannen in oliepakken zeggen.

Jean had het gevoel dat de wind iets in kracht had afgenomen. Zou het lukken?

Toen het licht werd, zag Mina een scheepje naderen. Het bleek een roeiboot te zijn met vier mannen erin. Kwamen die kijken hoe het met hen was gesteld? Nou, ze leefden nog. Maar je moest niet vragen hoe. Klappertandend hielden ze zich vast aan de bank op het achterdek. De mannen in de sloep roeiden niet naar het wrak, maar naar de pier. Daar klommen ze aan wal. Ze droegen trossen met touw om hun schouders. Na een paar vergeefse worpen, lukte het een van de mannen om langs een touw bij hen aan boord te klimmen. Mina durfde plotseling te hopen dat ze de ramp zou overleven.

‘Ik kom jullie helpen,’ zei de man. Mina hielp hem om mevrouw Augusta overeind te krijgen. Hij bond haar stevig vast en duwde haar over de verschansing zodat zijn maten haar konden overnemen.

Toen was mevrouw Alice aan de beurt. ‘Ik laat mijn kind hier niet achter!’ riep ze. En tegen Mina: ‘Ga jij maar. Ik blijf hier, bij Else.’ De mannen moesten al hun overredingskracht gebruiken om mevrouw zover te krijgen haar kind af te staan. Toen tilden ze mevrouw zelf van boord. Mina was als laatste aan de beurt. In de sloep werd een deken om haar heen geslagen. Ze waren gered! Mina en de twee vrouwen werden opgevangen in Hotel Amerika. Er kwamen dokters aan hun bed. De verzorging was prima en Mina knapte snel op. Maar mevrouw Alice was er nog altijd slecht aan toe. Ze was in één klap haar man en haar kind kwijtgeraakt en was ontroostbaar. Meneer Otto en de kleine Else lagen zij aan zij in een havenloods die als mortuarium was ingericht. Mevrouw Alice wilde graag gaan kijken, maar ze was er niet toe in staat.

‘Dan ga ik wel,’ zei Mina.

In de hal van het hotel kwam er iemand op haar af. Hij stelde zich voor als Jean van de krant.

‘Mag ik je een paar vragen stellen?’ vroeg hij vriendelijk.

Mina zei dat ze op zoek wilde gaan naar haar meneer. En naar Else.

‘Zal ik met je meegaan?’ stelde Jean voor. ‘Ik weet waar het is.’

Ze liepen door de straten van Hoek van Holland. Het stadje was nog steeds bezaaid met dagjesmensen. Jean loodste Mina door de menigte heen. Ondertussen stelde hij zijn vragen, maar ze kon hem niet veel vertellen.

‘Ik weet eigenlijk niet goed wat er is gebeurd,’ zei ze. ‘Ik heb gevochten tegen golven, tegen kou, tegen sneeuw en tegen hagel.’

‘Het is echt ongelooflijk dat je deze ramp hebt overleefd,’ zei Jean.

‘Waarschijnlijk zijn er 128 mensen verdronken. Je bent een van de vijftien overlevenden.’

Daar wist Mina niets op te zeggen.

‘Je bent een dapper meisje,’ zei Jean.

‘Nee,’ zei Mina. ‘Mijn mevrouw heeft haar man verloren en haar grote lieveling. Ze zal er nooit meer bovenop komen. En ik heb niets kunnen doen om dat te voorkomen.’

‘Zo moet je niet denken,’ zei Jean. ‘Je bent tot het allerlaatst bij haar gebleven. Je hebt haar leven gered.’

NA DE RAMP met de *Berlin* was iedereen ervan overtuigd dat zo iets nooit meer mocht gebeuren. Nieuwe schepen moesten worden voorzien van waterdichte tussenschotten. De compartimenten die zo ontstonden zouden ervoor zorgen dat grote schepen onzinkbaar werden. De scheepshuid moest worden versterkt zodat schepen niet meer konden breken. Er moesten voldoende reddingsboten aan boord zijn voor alle passagiers. En alle Nederlandse reddingmaatschappijen zouden gaan samenwerken. Prins Hendrik, de man van de koningin, zou er persoonlijk op toezien dat het in de toekomst allemaal beter geregeld zou worden.

Helaas werkten niet alle maatregelen. Zeven jaar later voer de *Titanic* tegen een ijsberg. Het systeem met de compartimenten bleek niet te werken. Het schip brak in tweeën. En er waren niet genoeg reddingsboten om alle passagiers mee in veiligheid te brengen.

Het is niet zo makkelijk om van het verleden te leren.

Hoe het leven van Mina verder is verlopen is niet bekend. Van de jonge journalist Jean-Louis Pisuisse weten we dat hij later een beroemde zanger werd. Vooral zijn liedje ‘Mensch, durf te leven’ werd een gigantische hit.

